

Tuusulan Mikkolan halavasepikän jatkoselvitys 2025

Taksonit Oy
2025

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	2
1. Johdanto	2
2. Tulokset	5
3. Johtopäätökset ja toimenpidesuositukset	7
4. Kirjallisuus	8
Valokuvia	9
Liite 1. Halavasepikkäselvityksen menetelmät	14

Kannen kuva: Todennäköinen vanha halavasepikän lisääntymispuu. Kuva Ilpo Mannerkoski.

Valokuvat © Ilpo Mannerkoski

Karttakuvat © Ilpo Mannerkoski ja Lassi Jalonen

Pohjakartat © Maanmittauslaitos

Kirjoittajat: Ilpo Mannerkoski ja Lassi Jalonen.

Kiitokset: Terhi Wermundsen (Tuusulan kunta).

Tiivistelmä

Tässä raportissa esitellään tulokset vuonna 2025 tehdyistä halavasepikän jatkoselvityksestä Tuusulan Mikkolassa. Selvityksen tilasi Tuusulan kunta ja toteutti Taksonit Oy.

Uusia täysin varmoja halavasepikkäpuita tai aikuisia yksilöitä ei tunnetun ydinalueen ulkopuolisilta jatkoselvitettäviltä alueilta löytynyt. Ydinalueelta nyt havaitut todennäköiset esiintymispuut olivat vanhojen, lähellä toisiaan sijaitsevien havaintopaikkojen ympäristössä, jossa muutenkin oli selvästi eniten potentiaalisia elinpuita.

Halavasepikän esiintyminen on kuitenkin mahdollista lähes koko alueella, jos puihin syntyy sopivia vaurioita.

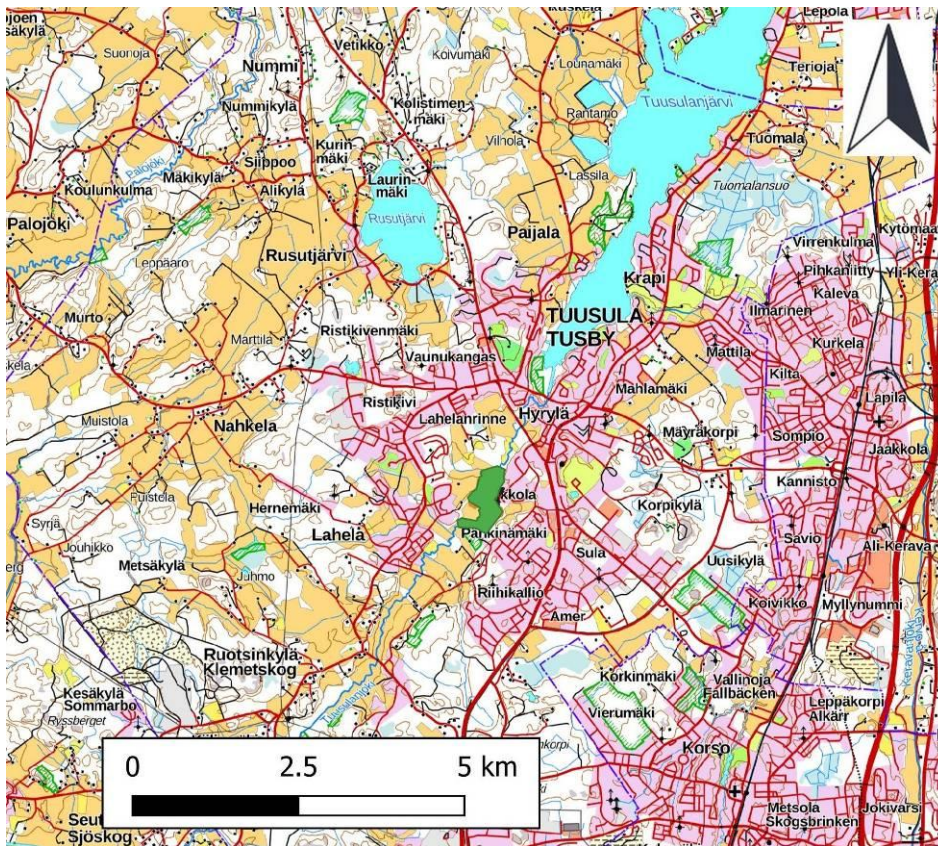
1. Johdanto

Selvitysalue sijaitsee Tuusulanjoen varrella noin 2 kilometriä etelään Tuusulan keskustasta ja sen pinta-ala on yhteensä 33 hehtaaria (kartta 1). Alue on pääosin vaikeakulkuista Tuusulanjoen varrella olevaa ajoittain tulvan alle jäävää lehtimetsää.

Tämän luontoselvityksen tarkoituksena oli selvittää aikaisemmin vuonna 2025 tehdyn selvityksen yhteydessä kartoitetut halavasepikälle soveltuvat elinympäristöt alkuperäisen selvitysalueen eteläosissa Tuusulanjoen molemmilla puolilla.

Kartoitus toteutettiin kahdessa osassa, alustava koko alueen kartoitus helmi-huhtikuussa 2025 ja sen tulosten pohjalta esiintymispaikkojen varmistukseen tähtäävä kartoitus kesällä 2025. Talven kartoituksesta on raportoitu erikseen kesäkuussa. Tämä raportti keskittyy kesällä tehtyyn kartoitukseen, mutta osia edellisestä raportista (johdantona toimiva halavasepikän kuvaus sekä osia kartoitusmenetelmästä ja johtopäätöksistä ja suosituksista) on sisällytetty myös tähän raporttiin, samoin kuin kirjallisuusluettelo.

Selvitys tehtiin Taksonit Oy:n toimesta ja Tuusulan kunnan toimeksiannosta. Kartoituksen teki Ilpo Mannerkoski

Kartta 1. Selvitysalueen (vihreä alue) sijainti Tuusulan kunnassa.

Halavasepikkä

Halavasepikkä *Hylocharis cruentatus* (Gyllenhal, 1808) on sepiköiden heimoon (Eucnemidae) kuuluva 3 – 10 mm pitkä kovakuoriainen. Lajista tunnettiin Suomesta pitkään vain kaksi löytöä 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta (Muona 1984), eikä sen elintavoista tiedetty juuri mitään. Toisen maailmasodan aikana suomalaiset kovakuoriaistutkijat tekivät Itä-Karjalassa havaintoja lajin elintavoista ja totesivat sen elävän isojen kuolleiden haapojen rungoissa (Kangas & Kangas 1944). Niinpä sen suomenkieliseksi nimeksikin tuli haapasepikkä. Samanlaisia havaintoja tehtiin Karjalassa myöhemmin (Siitonen & Martikainen 1994).

Käsitykset lajin taksonomisesta asemasta ja biologiasta muuttuivat kokonaan sen jälkeen, kun Vantaalta löytyi esiintymä vuonna 2004. Kuoriaisen todettiin elävän Mätäojan tulvivilla ranta-alueilla kasvavissa melko kookkaissa halavissa (*Salix pentandra*) ja mustuvapajuissa (*Salix myrsinifolia*) (Muona ym. 2008, Muona & Brüstle 2008). Koska elintavat Vantaalla poikkesivat täysin Itä-Karjalassa havaituista, alkoi sepiköiden taksonomiaa pitkään tutkinut prof. Jyrki Muona tutkia kerättyjä yksilöitä tarkemmin. Vantaalta ja Karjalasta kerättyjen yksilöiden dna -tutkimuksessa ei kuitenkaan havaittu eroja tutkitussa genomin osassa, mutta yksilöiden rakenteissa havaittiin eroja, selvimpänä koiraan sukupuolielimen muodossa. Näiden erojen ja poikkeavan biologian perusteella

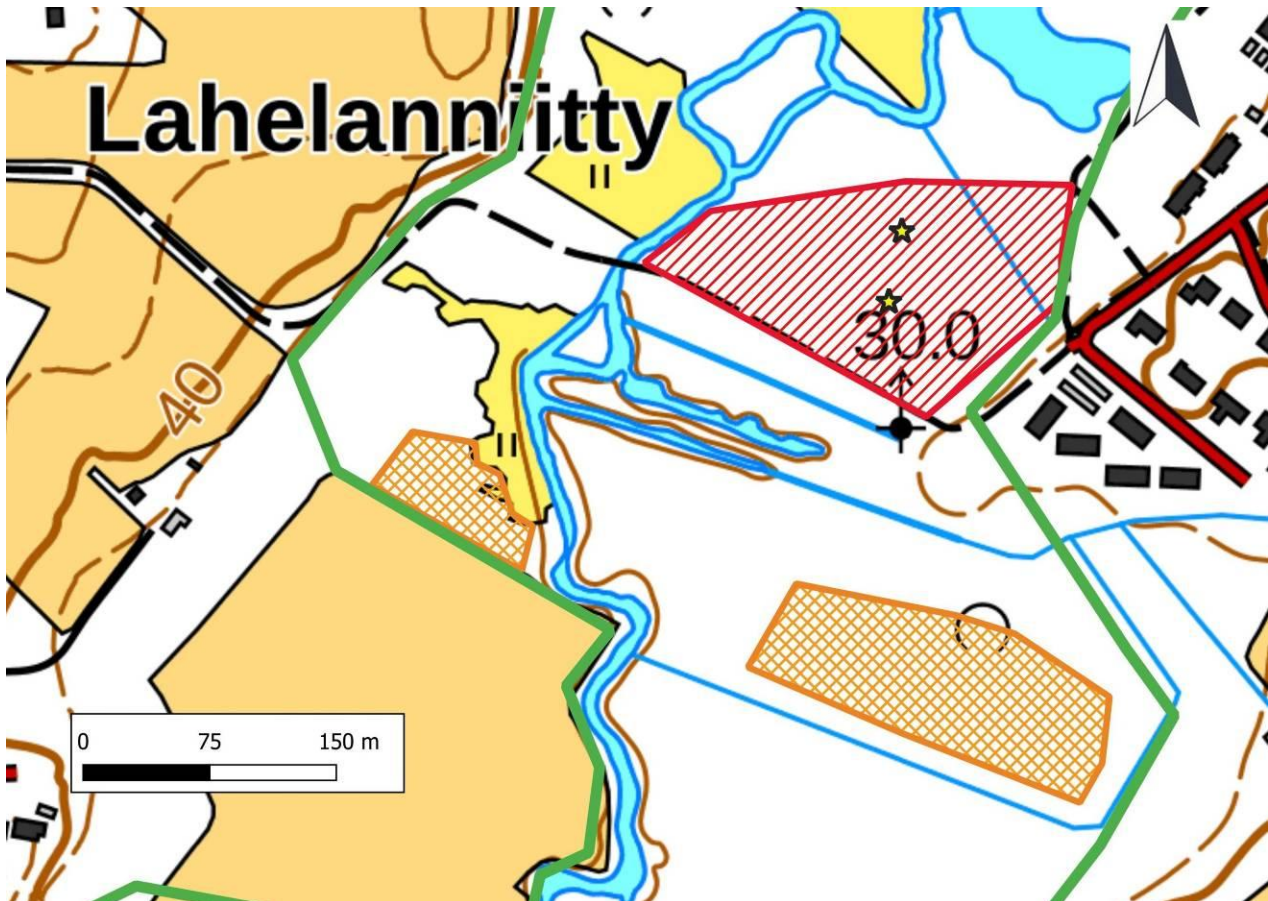
todettiin, että kyseessä on kaksi erillistä lajia (Brüstle & Muona 2009). Suomessa tavattavan lajin tieteelliseksi nimeksi jäi *Hylochares cruentatus*, koska laji oli alun perin kuvattu suomalaisen yksilön perusteella. Karjalassa tavattava ja myös Virosta ja idempää Venäjältä tunnettu laji kuvattiin uutena nimellä *Hylochares populi* Brüstle & Muona, 2009. Suomessa tavattavan lajin suomenkieliseksi nimeksi annettiin halavasepikkä.

Halavasepikkä elää vaurioituneissa halavissa ja mustuvapajuissa. Aikuiset kuoriaiset parveilevat rungoilla pääasiassa kesäkuun aikana ja naaraat munivat hiljattain katkenneisiin rungon osiin. Muninta tapahtuu usein vanhoihin toukkakäytäviin ja useita sukupovia elää peräkkäin samoissa puissa. Toukat elävät kovassa puuaineessa kaivaen siihen litteän käytävän, joka jää täyteen tiukasti pakattua hienojakoista purua. Koteloituminen tapahtuu melko lähelle puun pintaa valmistetussa kotelo-ontelossa. Kuoriutuvan aikuisen puun pintaan tekemä ulostuloreikä on pyöreä, halkaisijalta 2- 4 mm (Muona ym. 2008, Muona & Brüstle 2008, Heliövaara ym. 2021).

Elintapatietojen perusteella halavasepikkä on sittemmin löydetty samantyyppisiltä paikoilta Vantaan Pitkäjärveltä ja Pikkujärveltä sekä Hiekkaharjusta Rekolanojan varrelta sekä kahdesta paikasta Kouvolan Kuusankoskelta. Halavasepikkä havaittiin Tuusulan Mikkolassa vuonna 2017 ja uudelleen vuonna 2024 (Laji.fi).

Halavasepikkä on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (luokka EN) ja se on säädetty erityisesti suojeltavaksi lajiksi (Luonnonsuojeluasetus 2023, liite 6).

2. Tulokset

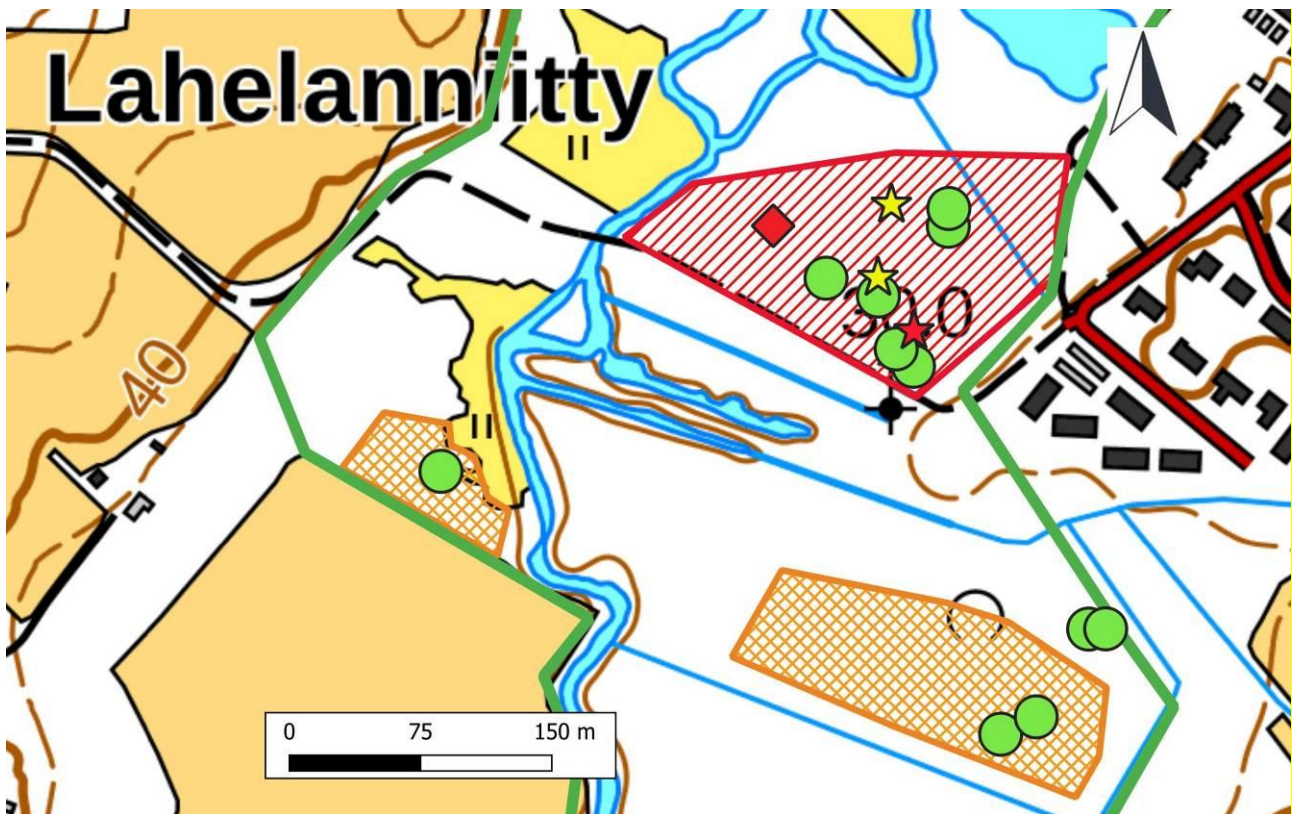

Kartta 2. Alkuperäisen isomman kartoitusalueen raja-alue vihreällä. Uudet nyt tarkemmin selvitetty alueet (läntinen ja eteläinen alue) oranssilla ristikkorajauksella, Aikaisemmin tunnetut halavasepik-
kähavainnot ydinalueella (punainen vinoviivirajaus) merkittynä keltaisilla tähdillä.

Havaintoja halavasepikän varmasta tai todennäköisestä esiintymisestä tehtiin vain ydinalueella. Sielläkin aikuisia halavasepiköitä havaittiin vain yhdellä puulla (ETRS-TM35 6696538:390145), jossa oli myös runsaasti selviä syömäjälkiä. 15.6. havaittiin yksi naaras ja kaksi koirasta ja uudella käynnillä 1.7. kaksi todennäköistä koirasyksilöä. Sukupuolen määrittäminen ei ole varmaa ilman tarkempaa tutkimusta.

Syömäjälkien perusteella varmistui myös toinen halavasepikän elinpuu (ETRS-TM35 6696598:390065), vaikka aikuisia ei siinä havaittukaan.

Mahtdollisia elinpuita, joissa ei kuitenkaan nkynyt merkkej h lavasepikn esiintymisest, llytyi ydinalueelta useita, lntiselt selvitysalueelta yksi ja etelaiselt alueelta nelj. Monissa murtuma on viel niin tuore, ettei halavasepikk ole viel ehtinyt asuttaa puuta. Osassa puita murtuma ja todennkisin elinpaikka on liian korkealla tutkittavaksi.

Kartta 3. Halavasepikän havainnot 2025: aikuiset yksilöt (punainen tähti) ja syömäjäljet (punainen vinoneliö) sekä mahdolliset lisääntymispuut (vihreä ympyrä). Aikaisemmat halavasepikkähavainnot (keltaiset tähdet), ylempi vuodelta 2017, alempi 2024.

Ydinalue (halavasepikän varma esiintymisalue) rajattuna punaisella vinoviivalla sekä alueita, joilla on sopivia pajuja ja voivat soveltua halavasepikälle (oranssi raja).

Halavasepikän havaintopaikat ydinalueella (koordinaatisto ETRS-TM35)

Aikuisia yksilöitä

2.7.2017 6699425:3390258 Jaakko Mattila (Laji.fi)

25.7.2024 6699380:3390250 Jaakko Mattila (Laji.fi)

15.6. ja 1.7.2025 6696538:390145

Syömäjälkiä

6696598:390065

Mahdollisia lisääntymispuita

6696518:390145

6696528:390135

6696558:390125

6696568:390095

6696598:390165

6696608:390165

Mahdolliset halavasepikkäpuut muilla selvitysalueilla (koordinaatisto ETRS-TM35)Eteläinen alue

6696308:390195

6696318:390215

6696368:390245

6696368:390555

Läntinen alue

6696458:390875

3. Johtopäätökset ja toimenpidesuosituksset.

Kaikki varmat ja mahdollisetkin halavasepikän lisääntymispuut sijaitsevat talven kartoituksen perusteella rajatulla ydinalueella. Nyt havaitut varmat ja mahdolliset elinpuut keskittyvät rajatun alueen keskiosaan. Koska rajattu alue on kooltaan pieni ja reunaosissa on puita, jotka voivat hyvin tarjota halavasepikälle elinpaikkoja tulevaisuudessa, en näe tarvetta muuttaa ydinalueen rajausta. Halavasepikällä on hyvät mahdollisuudet säilyä alueella hyvinkin pitkään, mutta esiintymä on niin suppea, että säilymisen varmistamiseksi ydinalueella ei saa tapahtua mitään elinympäristöä heikentävää toimintaa.

Muulla kartoitusalueella on yksittäisiä mahdollisia halavasepikän elinpuita. Alue toimiikin hyvänä ydinaluetta täydentävänä elinympäristöressurssina. Lajin tämänhetkistä esiintymistä ydinalueen ulkopuolella ei vaikean havaittavuuden takia voi kokonaan sulkea pois, mutta kartoituksessa ei havaittu merkkejä halavasepikän nykyisestä tai aikaisemmasta esiintymisestä.

Kartoitusalueen metsissä on lähes kaikkialla runsaasti lahoppua ja ne ovat lahoppuista riippuvaisen eliölajiston kannalta merkittävä elinympäristö. Alue on todennäköisesti merkittävä myös linnustoltaan, talviaikaan tehdyn kartoituksen aikana havaittiin sekä pikkutikka (kahdesti) että harmaapäätikka. Koko alue muodostaakin hyvin suojelukohteeksi sopivan kohteen. Jos suojeluarvoista halutaan lisätietoja, alueella voisi toteuttaa puuhyönteisselvityksen ikkunapyydyksiä käyttäen. Kaikilla nyt kartoitetuilla alueilla on laajoja haitalliseksi vieraslajiksi luokitellun jättipalsamin esiintymiä, jotka ovat valtaamassa koko alueen. Tilanne näkyy hyvin eteläiseltä alueelta heinäkuun lopussa otetuissa yleiskuvissa.

4. Kirjallisuutta

Brüstle, L. & Muona, J. 2009. Life-history studeis versus genetic markers – the case of *Hylochares cruentatus* (Gyllenhal, 1808) (Col., Eucnemidae). *Journal of Zoological Systematics and Evolutionary Research* 42: 100–107.

Heliövaara, K, Mannerkoski, I., Muona, J., Siitonen, J. & Silfverberg, H. 2021. Hyppivät ja hohtavat. Suomen sepät, sepikät, rikkasepät ja jalokuoriaiset. Metsäkustannus, 343 s.

Kangas, E. & Kangas, J. 1944. Über die Lebensweise und die Larve von *Xylophilus cruentatus* Gyll. (Col., Eucnemidae). *Annales Entomologici Fennici* 10:7-16.

Luonnonsuojeluasetus 2023. Valtioneuvoston asetus luonnonsuojelusta 1066/2023.

[<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/1066>]

Muona, J. & Brüstle, L. 2008. Observations on the biology of *Hylochares cruentatus* (Gyllenhal) (Coleoptera: Eucnemidae). *Entomologica Fennica* 19: 151–158.

Muona, J., Lassila, N. & Brüstle, L. 2008. *Hylochares cruentatus* (Gyllenhal) Suomessa – haapasepikästä halavasepikäksi (Col., Eucnemidae). *Sahlbergia* 14: 17–21.

Siitonen, J. & Martikainen, P. 1994: Occurrence of rare and threatened insects living on decaying *Populus tremula*: a comparison between Finnish and Russian Karelia. *Scandinavian Journal of Forest Research* 9:185-191.

Mannerkoski, I. & Jalonen L. 2025. Tuusulan Mikkolan halavasepikkäselvitys.

Valokuvia

Kuva 1 ja kuva 2, Puu, jonka pinnalla nähtiin aikuisia halavasepiköitä (ydinalue).

Kuva 3. Puu, jossa syömäjälkiä, mutta aikuisia ei tavattu (ydinalue).

Kuva 4. Puu, jossa sopiva murtuma, mutta ei vielä halavasepikän syömäjälkiä. Runsaasti jättipalsamia (ydinalue).

Kuva 5. Mahdollinen tuleva halavasepikkäpuu (ydinalue).

Kuva 6. Korkealta murtuneita pajuja (ydinalue).

Kuva 7. Yleiskuva ydinalueelta.

Kuva 8. Yleiskuva ydinalueelta.

Kuva 9. Halavia eteläisellä alueella.

Kuva 10. Mahdollinen halavasepikkäpuu eteläisellä alueella.

Kuva 11. Mahdollinen tuleva halavasepikkäpuu eteläisellä alueella.

Kuva 12. Yleiskuva eteläiseltä alueelta.

Kuva 13 ja kuva 14. Mahdollinen halavasepikkäpuu läntisellä alueella.

Kuva 15. Yleiskuva läntiseltä alueelta.

Liite 1. Halavasepikkäselvityksen menetelmät

Tarkoituksena oli talven kartoituksen pohjalta tarkentaa tietoja halavasepikän esiintymisestä. Halavasepikän syömäjäljet eivät yleensä ole kovin helppoja huomata, eikä niiden varma tunnistaminen ole aina mahdollista. Puun pinnalla näkyy yleensä vain ulostuloreikiä, joskus puun sopivasti murruttua voi myös nähdä puun sisällä olevia toukkakäytäviä. Ulostuloreiät ovat yleensä rykelminä ja koska yksilöiden koko vaihtelee paljon, ovat lähekkäin sijaitsevat ulostuloreiät keskenään hyvin eri kokoisia. Halavalla kuoriutumisasiäät ovat yleensä kuoretomissa kohdissa ja voivat olla melko helposti huomattavissa. Mustuvapajulla aikuiset voivat kaivautua ulos kuoren läpi, jolloin reikiä on vaikea havaita. Tästä syystä halavasepikän esiintyminen on yleensä syytä varmistaa kesällä etsimällä rungoilla liikkuvia aikuisia.

Nyt toteutetussa kartoituksessa keskityttiin etsimään puiden rungoilla liikkuvia aikuisia kuoriaisia, mutta tarkkailtiin edelleen myös syömäjälkiä. Aikaisempien havaintojen perusteella tiedetään, että halavasepikän parveilu-aika on varsin pitkä ja vaihtelee eri vuosina. ”Hyppivät ja hohtavat” kirjan lajitekstissä (Heliövaara Ym. 2021), jossa on paras suomenkielinen kuvaus lajista ja sen elintavoista. todetaan parveilusta seuraavasti: ”Aikuiset kuoriaiset parveilevat isäntäpuun rungolla lämpiminä päivinä kesäkuun alkupuolella.” Saman tekstin yhteydessä olevassa liikkeelläoloaika-kuvaavassa diagrammissa näkyy hyvin havaintojen keskittyminen kesäkuun alkupuolelle ja kesä-heinäkuun taitteen jälkeen (4./.) on vain yksi havainto heinäkuun loppupuolelta (pyydyshavainto 11.7. alkavalta pyyntijaksolta). Lajin harvinaisuuden takia diagrammi perustuu kuitenkin vain 25 havaintoon. Selvitysalueelta aikaisemmin tehty havainnot on tehty 2.7. ja 25.7. Viimeinen, vuonna 2024 tehty havainto viittaa siihen, että parveilu voi jatkua yllättävän pitkään. Olihan kesä 2024 poikkeuksellisen aikainen ja lämmin, ja hellepäiviä oli runsaasti jo toukokuussa. Halavasepikän parveilu on silloin alkanut varmasti jo toukokuussa, mutta havaintoja tästä ei kuitenkaan ole.

Edellä esitettyjen tietojen perusteella arviootoon, että sopiva selvitysjakso olisi kesäkuun puolivälistä heinäkuun puoliväliin. Toukokuu 2025 ei ollut erityisen lämmin, esimerkiksi hellepäiviä ei ollut lainkaan. Kesäkuussakaan sopivia lämpimiä parveilusaitia ei ollut juuri ennen kesäkuun puoliväliä, jolloin oli muutama lämmin päivä. Kuun loppupuoli oli sitten taas viileämpää. Säiden perusteella halavasepikän parveilu todennäköisesti käynnistyi kesän ensimmäisenä lämpimänä päivänä 14.6.2025, tosin aikaisempikin aloitus on mahdollinen, koska lajin lämpötilavaatimuksista ei ole riittävästi tietoa. Kesä - heinäkuun vaihteessa alkoi lämmin jakso, jonka aikana parveilu jatkui, mutta saattoi myös mennä ohi hyvin nopeasti.

Kartoituksen toteutuminen varmistui vasta 29.6., mutta tilannetta ennakoitiin ja maastossa oltiin jo kesäkuun puolivälissä 15.6. ja 16.6. Muut kartoituspäivät olivat 1.7. ja 13.7. Lisäksi valokuvia otettiin potentiaalisilta läntiseltä ja eteläiseltä alueelta 29.7.2025.

Kartoitus keskittyi talvella havaittuihin todennäköisiin ja mahdollisiin halavasepikän esiintymispuihin ja niiden ympäristöön. Molemmat alueet uudet alueet (eteläinen ja läntinen) käytiin tarkasti läpi. Ne oli talven kartoituksessa arvioitu mahdollisiksi esiintymisalueiksi. Samoin kartoitettiin vielä uudelleen ydinaluetta tavoitteena tarkentaa lajin esiintymistä siellä.

Selvitysalueella oli monin paikoin erittäin vaikeaa liikkua, kaikkein vaikeinta ydinalueella. Tiheän pensaikon ja maassa makaavien kaatuneiden pensaiden lisäksi liikkumista hankaloitti tiheä ja korkea aluskasvillisuus. Nokkoskasvusto oli jo heinäkuun alussa paikoin miehen korkuista, ja myös jättipalsamikasvustot varttuivat nopeasti samoihin mittoihin. Sopivia lisääntymispuita ei aina nähnyt kuin lähietäisyydeltä. Ilmeisesti hyvin peitteinen maasto aiheutti myös koordinaattiongelman. Huomasin, että mittaamani koordinaatit olivat epätarkkoja eikä puiden löytäminen uudelleen ollut kovin helppoa. Tästä syystä paikat on ilmoitettu vain 10 metrin tarkkuudella. Alueelta aikaisemmin tehtyjen ja Laji.fi -palveluun tallennettujen havaintojen paikat saattavat myös olla hieman epätarkkoja, koska niiden varmistaminen osoittautui vaikeaksi. Vuoden 2017 havaintopuu saattoi olla niin pitkälle lahonnut, ettei sitä voinut varmuudella tunnistaa.